

El capell de Bama Dillert

Tot recordant Dean Martin

Antoni Figuera

Es qui, igual que el gran García Berlanga, no només no ens n'avergomeryim, sinó que en feim bocades, de declarar-nos addictes a qualque tipus de fetitxisme, inseparable de la nostra irrenunciable passió pel cinema, hem professat, des de sempre, una addicció superlativa a determinats personatges, gestos, mirades, converses, igual que a molt concretes seqüències, escenes i, fins i tot, plans dels films que hem anat veient a mesura que hem sumat anys.

Encara que el títol que encapçala aquestes línies pugui fer pensar el contrari, no som cap fetitxista dels capells (ni dels paraigües ni de les maletes) com sí que pareixeria que ho fos l'obra d'un pintor que sempre em va agradar: Úrculo. En allò en què sí que la meua mirada es tornaria còmplice de la seva seria en la gojosa contemplació *voyeurística* dels més rotunds i esplendorosos culs de dona que ocupaven tot l'espai dels seus quadres: aquests prodigiosos dobles hemisferis damunts dels quals un imaginava poder traçar-hi les línies geodèsiques que enllaçassin el nord i el sud de nous continents llests per ser explorats.

Però no és d'Úrculo ni dels seus meravellosos fruits tan sensualment comestibles com les pomes de Cézanne que tant admirava el Woody Allen de *Manhattan* d'allò de què parlarem en aquest article. (Llegiu, el que he escrit fins ara, com un simple *mac-guffin* dedicat a la paciència infinita del lector).

Per la que sí que sent una especial debilitat, en la meua doble condició de lector i espectador, va ser per la professió de jugador —de cartes, de billar, d'escacs—. Amb tota probabilitat perquè el joc és una de les millors metàfores amb què es pot exemplificar l'anvers i el revers de la vida (i de l'amor, com

testimoniava Arturo Pérez Reverte en el per a mi millor llibre que ha escrit, *El maestro de esgrima*). Un joc —el del billar, el del pòquer— en els quals el que menys importa és saber si se'n surt guanyador o perdedor (en el de la vida totes les apostes es juguen a un mateix número) sempre que la partida es jugui de manera neta i sense magarrufes. En aquest punt, em ve sempre a la memòria aquell vers inoblidable de Carlos Marzal que no em cans de repetir: "Hay jugadores más nobles que la vida".

Així que, en pensar en algunes de les apostes més belles, o lúcides, o dramàtiques, damunt del tapet verd d'una taula de pòquer o de billar, acuden puntualment a la cita amb aquesta pàgina alguns memorables enfrontaments com el que mantenen Paul Newman i Jackie Gleason a *El buscavidas* de Robert Rossen (incomensurable Gleason, en la interpretació del "gras de Minnessota" i inoblidable la seva darrera mirada comprensiva a un Paul Newman que mai no s'havia sentit més perdedor que en aquest darrer triomf); o el de Steve Mac Queen i Edward G. Robinson (igualment genial, aquest) a *El rey del juego* de Norman Jewison: film, aquest darrer, en què es percep la mà de Sam Peckinpah, que és qui havia començat a dirigir-la.

I si és de literatura i de la seva relació amb el joc del que parlem ¿com no pensar en l'esplèndia trilogia sobre la ciutat d'Albany del novel·lista nord-americà William Kennedy? O molt particularment ¿com no retre tribut al jugador de pòquer John Oackhurst, el protagonista del conte de Bret Harte "Los desterrados de Póker Flatt", que Borges considerava un dels millors relats de la història de la literatura? John Oackhurst, capaç d'escriure el propi epitafi abans de

morir "Debajo de este árbol yace el cuerpo de John Oackhurst, que cogió una racha de mala suerte el 23 de Noviembre de 1850, y entregó la baraja el 7 de Diciembre de 1850". (Aquí s'imposa un entranyable incís: durant la meua adolescència, i molt abans de conèixer el relat de Harte, em va emocionar la lectura d'una novel·la popular del no menys entranyable José Mallorquí —l'autor de la sèrie sobre el Coyote— titulada, "La última jugada de Jack Hamlin", història d'un tafur l'única partida perduda del qual va ser aquella en què va apostar noblement el cor. Posteriorment descobriria que la novel·la de Mallorquí no era sinó un modest homenatge al fabulós relat de Bret Harte).

Però si per damunt de tots ells —inclosos aquí els dos simpàtics i barruts jugadors; guanyador, un; perdedor, l'altre, que interpretaven respectivament Marlon Brando i Frank Sinatra en l'estilitzadíssim musical de Joseph Mankiewicz *Ellos y ellas*, sobretot en el meu record un personatge cinematogràfic del qual no me n'he sabut desferrar-me, dins d'aquesta doble partida a dues bandes que són el joc i la vida —miralls a l'unison l'un de l'altra—, i no és altre que la figura del professional del pòquer anomenat Bama Dillert, que interpreta Dean Martin a l'obra mestra de Vincente Minnelli, *Como un torrente*, per a mi un dels films fetitxe de la meua ja llarga carrera de cinèfil. Ja és curiós que començàssim parlant de fetitxismes a l'inici del present article.

Como un torrente no només és un dels millors films de Minnelli sinó un dels tres o quatre millors melodrames de la història del cinema (una opinió molt personal: la meua). Basada en una mediocre novel·la de James Jones narra el drama professional i sentimental d'un escriptor i veterà de l'exèrcit després de la Segona Guerra Mundial, Dave Hirsch (Frank Sinatra) —personatge incardinat en la tradició dels novel·listes de la "generació perduda"—, en tornar a la ciutat natal, Parkman (Indiana). Amb uns pocs dòlars a la butxaca i molt de passat damunt les espatles per oblidar, Dave ha d'enfrontar-se a la hipocresia d'una petita comunitat, simbolitzada en la família del seu germà banquer (un esplèndid Arthur Kennedy) i la fredor i frigidesa provinciana de l'al·lota de qui s'enamora Dave, Gwen (Marta Hyer), professora que fa classes de literatura creativa i té fe en el futur de Dave com a novel·lista.

Enfront dels condicionaments i convencionalismes d'aquest mesquí univers de valors provincians i burgesos representats per la família del seu germà i per la mentalitat frigidorepressiva de Gwen, Dave es relaciona amb un jugador alcohòlic, Bama Dillert (Dean Martin) i amb una entranyable i commovedora prostituta, Ginny (una sublim Shirley Mac Laine) en la marginalitat dels quals troba Dave un suport d'amistat i de tendresa que posen un punt d'equilibri al seu sentiment de fracàs.

Bama Dillert, professional del pòquer que mai no es treu el capell—el seu peculiar senyal d'identitat— ni, per descomptat, tolera que l'hi treguin, perquè li du mala sort, és diabètic a més d'alcohòlic, i s'encamina a un previsible final amb la matei-

xa indiferent elegància amb què s'encasqueta el capell. (En aquest sentit és deliciosa la seqüència en què Bama, convallescent a l'hospital d'una ferida rebuda en una brega durant una partida, ensenya a jugar a pòquer a la monja infermera que en té cura—bellíssima, per cert—, la qual li guanya totes les mans, perquè, diu, "tenc el Senyor de part meua").

Como un torrente.

Però allà on el film de Minnelli aconsegueix unes cotes insuperables és en les darreres seqüències. Mentre se celebra la gran fira del centenari de Parkman, Dave i Ginny, després d'haver-se casat, s'hi passegen, alhora que un antic client de Ginny reapareix per matar Gave. En aquesta prodigiosa seqüència rodada per Minnelli com si es tractàs d'un musical —tempo, rítmic desplaçament de la càmera, moviment dels actors dins de l'enquadrament— i que culmina amb la mort de Ginny, puntuada pels acords de la meravellosa partitura d'Elmer Bernstein, hi convergeixen tots els protagonistes del film (recordem-ne el títol original, *Some came running*, que es podria traduir per *Todos llegaron corriendo*). Penúltima escena, aquesta, que anticipa la seqüència final —una de les més belles de què en tenc record— quan la resta de protagonistes van al funeral de Ginny, mentre al fons de l'enquadrament flueixen mansamet les aigües del riu —les del temps, les de la vida— seguint-ne el curs inalterable, i Bama es treu respectuosament el capell en un gairebé imperceptible gest de profund respecte a la desapareguda Ginny. I és aquest darrer gest inoblidable —un d'aquests gests que honoren tota una vida— el que converteix en igualment inoblidables tots aquests éssers: còdols que l'aigua ha arrossegat—igual que a nosaltres mateixos— fora del seu llit. ■